

МИРКО ВАСИЛИЋ

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД
vmirko92@gmail.com

УДК: 271.2-558.4

ПРИМЉЕНО: 16. 10. 2017.

ОДОБРЕНО: 31. 10. 2017.

ПОСЛЕДОВАЊЕ ОСВЕЋЕЊА СВЕТОГ МИРА У ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ

Сажетак: У раду се говори о важности употребе светог мира у Православној цркви. Износи се сведочанства Светих Отаца и учитеља о коришћењу мира у светим тајнама, а посебно у тајни миропомазања. На основу литургијских и канонских споменика описује се историјски развој чина мироварења и освећења светог мира. Потом се расправља о питању коме припада право да освећује свето миро на литургији Великог четвртка: да ли архипастиру аутокефалне или аутономне цркве или је право сваког епископа да за потребе своје локалне цркве освећује миро. На крају је описан савремени поредак освећења светог мира са списком вештастава који користи наша помесна црква за његову припрему. Циљ студије је да покаже богословски значај ове свете тајне цркве и њену канонску и литургијску димензију. ► *Кључне речи:* миро, Миропомазање, мироварење, Велики четвртак, епископ, освећење мира.

Увод

Свето миро је нарочито ароматично уље које се употребљава у низу богослужбених чинова, пре свега у Светој тајни миропомазања. Помазивањем појединих делова тела светим миром, уз изговарање речи: „печат дара Духа Светога“, крштеном се дају неопходни благодатни дарови ради узрастања „у мјеру раста пуноће Христове“ (Еф 4, 13).¹ На тај начин свето миро се јавља као видљиви знак дарова Духа Светога.² У литургијској традицији Православне

¹ После молитве миропомазања, у којој се моли да Господ утврди крштеног у вери, свештеник га помазује светим миром: чело, очи, уста, уши, ноздрве, руке и ноге. Свету тајну миропомазања поштују и неправославни хришћани: римокатолици и дохалкидонци (Т. Стевановић, *Познавање Цркве или одредословље*, Београд 1895, 251–253).

² У Римокатоличкој цркви приликом Миропомазања помазује се само чело (*Red potvrde*, Kršćanska sadašnjost: Zagreb 1998, 42).

цркве миро се користи и приликом освећења храма (за помазање Часне трпезе и зидова) и антиминоса. Познати су и случајеви помазивања сасуда миром чиме се оно доводи у непосредну везу са вршењем Евхаристије.³ Штавише, сагласно 95. канону Петошестог васељенског сабора примање лица из одређених јеретичких заједница врши се Миропомазањем.⁴

У цркви се временом усталио поредак према којем освећење мира врше само предстојатељи помесних цркава, а не сваки епископ. Тако се са позиција црквеног права на могућност освећења мира почело гледати као на једно од обележја самосталности цркве, а на добијање мира од мајке цркве — као знак канонске зависности.⁵ Дакле, изузетан значај спремања и освећења мира није само у социолошкој вредности Свете тајне миропомазања, већ и у чињеници да ова тајна, с гледишта актуелног канонског права, представља једну од одредница којом се дефинише канонски положај одређене помесне цркве. Циљ овог рада огледа се у истраживању богословске садржине и смисла последовања тајне светог мира, односно сагледавање њене литургијске и канонске димензије.

1. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ МИРОВАРЕЊА И ПОСЛЕДОВАЊА ОСВЕЋЕЊА МИРА

Апостоли су првобитно Свету тајну миропомазања вршили полагањем руку на главу новокршеног (Дап 8, 14–17; 19, 1–7). Касније, поред полагања руку, проналазимо и помазање миром: „А Бог је онај који нас утврђује с вама у Христу, и који нас помаза, Који нас и запечати, и даде залог Духа у срца наша“ (2Кор 1, 21–22); „А ви, Помазање које примисте од Њега, у вама остаје, и нема потребе да вас ико учи; него како вас то исто Помазање учи о свему, и истинито је и није лаж, и као што вас научи, останите у њему“ (2Кор 1, 21–22); „А ви, Помазање које примисте од Њега, у вама остаје, и нема потребе да вас ико учи; него како вас то исто Помазање учи о свему, и истинито је и није лаж, и као што вас научи, останите у њему“ (1Јн 2, 27).⁶ О употреби светог мира сведоче нам *Ајосѿолске Усѿанове*, литургијско-канонски споменик из IV века,⁷ као и Оци Свети Василије Велики⁸ и Свети Симеон Солунски⁹. Ми немамо

³ С. А. Ванюков, *Освящение мира*, <http://www.mepar.ru/>, 01.3.2017.

⁴ Види: А. Јевтић (прр), *Свештени канони Цркве*, Православни Богословски факултет Универзитета у Београду 2005, 119.

⁵ В. Цыпин, *Курс церковной права*, Клион 2002, 183.

⁶ Према мишљењу аутора званичног документа Васељенске патријаршије о светом миру, оно је уведено у цркву онда када, услед територијалне и демографске експанзије хришћанства, није било више изводљиво да апостоли полагају руке на сваког новокршеног (*Ecumenical Patriarchate, Holy Myrrh in the Orthodox Church, Istanbul 2012*, 5).

⁷ Римски Климент, *Апостольские постановления (через Климента, епископа и гражданина Римского)*, Казань 1864, 3, 16–17.

⁸ Свети Василије Велики, *О Свѿйоме Духу*, у: Догматски списи (С. Јакшић), Беседа: Нови Сад 2016, гл. 27, 312.

⁹ С. А. Ванюков, *Освящение мира*.

сведочанства о томе какво је било свето миро у доба апостола ни да ли је и како освећивано. Вероватно је било слично старозаветном уљу за „свето помазање“ (Изл 30, 25; 1Цар 1, 39), будући да се новозаветна литургијска традиција надовезује на старозаветну.¹⁰ Није нам познато да ли се у старозаветном периоду миро освећивало нарочитим свештенодејством, међутим имамо сведочанстава о томе које су материје коришћене за справљање мира и чему је служило: „Још рече Господ Мојсију говорећи: Узми мириса најбољих: смирне најчистије пет стотина сикала и цимета мирисаваго пола толико, двјеста педесет, и иђирота такође двјеста педесет, И касије пет стотина мјером светом, и уља маслинова један ин. И од тога начини уље за свето помазање, уље најбоље вјештином апотекарском; то да буде уље светого помазања. И њим помажи шатор од састанка и ковчег од свједочанства, И сто и све справе његове, и свијетњак и справе његове, и олтар кадиони, И олтар на којем се приноси жртва паљеница, и све справе његове, и умиваоницу и подножје њезино. Тако ћеш их осветити, те ће бити светиња над светињом, и што их се год дотакне биће свето. Помажи и Арона и синове његове, и осветићеш их да ми буду свештеници“ (Изл 30, 22–30). Притом је Јахве забранио световну употребу овог светог уља: „Тијело човјечије нека се не маже њим, нити правите такога уља како је оно; свето је, нека вам буде свето. Ако ли би ко начинио тако уље или намазао њим другога, истријебиће се из народа својега“ (Изл 30, 32–33)

Други и трећи век доносе низ штурих али драгоцених сведочанстава о светом миру. *Јермин Пасџир* указује на Свету тајну миропомазања и употребу светог мира.¹¹ Оно се врло вероватно већ у III веку освећивало нарочитим свештенодејством, о чему сведоче хришћански писци тога доба — Тертулијан: „По изласку из купељи ми се помазујемо благословеним јелејем“¹² и свети Кипријан Картагински: „Јелеј, којим помазујемо крштене, освећујемо у олтару“.¹³ Теофил Антиохијски назива миро „уљем Господњим“¹⁴ а Ориген говори да је „дар благодати Духа Светог означен путем уља“.¹⁵ Списи Светог Кипријана Картагинског указују да је освећење мира било у органској вези са могућношћу вршења Евхаристије: јеретици, будући отпали од цркве, немају истинску Евхаристију, јер исто тако немају ни истинско Миропомазање.¹⁶ Споменици прва три века не говоре нам у ком облику је вршено освећење мира.¹⁷

¹⁰ С обзиром на свештену сврху мира, могуће је да је освећивано нарочитим благословом и молитвама над њим (А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения и Миропомазания*, Казань 1884, 381–383).

¹¹ *Јермин Пасџир*, у: А. Јевтић (прр), *Дела апостолских ученика*, Врњачка Бања — Требиње 2002, 392.

¹² Q. S. F. Tertulliani, *De Baptismo liber, Tertullian's homily on baptism* (Ernest Evans), London 1964, Cap. 7. 17.

¹³ С. А. Ванюков, *Освящение мира*.

¹⁴ С. А. Ванюков, *Освящение мира*.

¹⁵ А. Л. Катанский, *Догматическое учение о семи церковных таинствах*, СПб: 1877, 194.

¹⁶ А. Л. Катанский, *Догматическое учение о семи церковных таинствах*, 339–340.

¹⁷ А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения...*, 384.

Почев од IV века свето миро освећивано је нарочитим чином. Према речима Светог Кирила Јерусалимског: „као што хлеб и вино у Евхаристији по призивању Духа Светога на њих, више нису обичан хлеб и вино, већ тело и крв Христова, тако и свето миро после призивања није више обично (уље), већ дар Светога Духа, његовим присуством освећеним.“¹⁸ Апостолске уставне садрже једну молитву изговарану пред Миропомазање, из које сазнајемо да се миро одликовало нарочитим благоуханијем.¹⁹ Оци Лаодикијског помесног сабора (369), наређују да крштене након обреда треба помазати: „Који бивају просвећени треба после крштења бити помазани небеским Помазањем (*свешћим миром*) да буду судеоници Царства Христова“ (канон 48).²⁰ Праксу помазивања крштених светим миром спомињу и канони Другог васељенског сабора (канон 7)²¹ и Петошестог васељенског сабора (канон 95)²², у контексту примања припадника неких јеретичких заједница у цркву.

Када је реч о освећењу мира у IV веку, треба истаћи да се оно савршавало у свакој локалној цркви. Томе у прилог сведочи читав низ литургичких и канонских споменика. Док се понегде свето миро још увек освећивало током свете тајне крштења, доминантна пракса била је да се оно засебно освећује, свакако на литургијским сабрањима, као што смо претходно видели.²³ У *Серапионовој Евхолојију* срећемо *Молићву хризме*,²⁴ изговарану приликом Свете тајне крштења. Треба нагласити да она није изговарана приликом освећења мира, већ приликом крштења, што нас доводи до закључка да је у цркви већ у IV веку освећење мира обављано одвојено од крштења, односно да је освећивано једном годишње од стране епископа за црквену заједницу којом је управљао.²⁵ Други картагински сабор (390) забрањује презвитерима да освећују миро (канон 3).²⁶ Оци Трећег картагинског сабора, одржаног 393, одлучили су да презвитер никада не освећује миро (канон 36).²⁷ Четврти картагински

¹⁸ Свети Кирило Јерусалимски, *Кашихезе и остјала дела*, (прев. А. Радовић), Манастир Острог 2009, 54.

¹⁹ *Апостолские постановления* 7, 44.

²⁰ А. Јевтић (прр), *Свешћени канони Цркве*, 168.

²¹ А. Јевтић (прр), *Свешћени канони Цркве*, 53.

²² А. Јевтић (прр), *Свешћени канони Цркве*, 119.

²³ Према *Епистојској устави*, епископ током крштења призива Духа Светога како би миро постао „помазање освећења и печат Светога Духа“, затим „дува три пута и онда их (крштене) помазује светим мелемом (миром) по челу и грудима, говорећи сваком од њих: `Освећење и помазање печатом благодати Светога Духа.`“ Свако ко је обележен печатом каже: „Амин“ (Н. Милошевић, *Молићвослов: Историјско-типологијски развој постојећих парохијских типика*, Београд 2012, 34–35).

²⁴ Од Бога се моли да светом миру да божанско небеско дејство (= снагу благодати), да крштени помазани њиме постану учесници дара Светог Духа; да они утврђени овим печатом остану стални и чврсти у вери (Л. Мирковић, *Православна литургија: свешће тајне и молићвослова*, Београд 1983, 55).

²⁵ Н. Милошевић, *Молићвослов: Историјско-типологијски...*, 35.

²⁶ Види: А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения...*, 384.

²⁷ А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения...*, 384.

сабор, одржан 401. године (канон 36), право освећења мира признаје само епископима, подсећајући презвитере, старешине црквених округа, да ће сваке године пред Пасху добити свето миро од својих епископа. Наведене одредбе сумиране су у 6. канону Шестог картагинског сабора, одржаног 419, који је препознат као један од десет помесних сабора чије су одлуке општеважеће за целу цркву. Наведени канон указује да презвитери не могу освећивати свето миро, већ да то право припада искључиво епископу.²⁸ Ово потврђује и одлука Сабора у Толеду (400), који забрањује презвитерима освећење мира и налаже да примају свето миро од стране епископа које овај шаље преко својих ђаконa и ипођаконa.²⁹ У Ареопагитским списима (*О црквеној јерархији*) бива истакнуто да божанствено миро освећују само епископи.³⁰ Наведене одредбе указују да је главни разлог одвајања освећења мира од крштења била немогућност вршења крштења у једној локалној цркви од епископа.³¹ Упоредо са тим дошло је до пораста броја хришћана, што је утицало на то да епископ није био у временској могућности да изврши сва крштења у својој цркви.

У доступној релевантној литератури на српском језику могуће је пронаћи два објашњења поводом искључивог права епископа да освећује миро. Према Милашовом тумачењу 6. канона Помесног сабора у Картагини привилегија епископа да освећује свето миро заснива се на његовом положају у црквеној јерархији као првосвештеника, јер епископски степен у себи садржи пуноћу свештенства и из њега потичу сви остали степени свештене јерархије.³² У погледу Свете тајне миропомазања презвитер има право да путем светог мира предаје крштенима дарове Светог Духа, али не и да справља само свето миро као средство ове свете тајне. Аргументи епископа Никодима нам се не чине довољно снажним јер би у случају служења Свете Евхаристије, као тајне над тајнама из које произилази свака друга света тајна, требало да постоји и неко посебно освећење хлеба и вина од стране епископа, као предуслов да би презвитер могао да врши Евхаристију. Објашњење које излаже проф. Милошевић сматрамо знатно оправданијим и утемељенијим.³³ Он наиме сматра да је у периоду устројавања парохијских заједница на челу са презвитерима, у циљу нераскидиве повезаности свете тајне иницијације (Крштења и Миропомазања) службом епископа, као практично решење устројено да епископ освећује свето миро једном годишње, на Велики четвртак и потом раздаје презвитерима. Дакле, право епископа да врши

²⁸ А. Јевтић (прр), *Свешћени канони Цркве*, 176.

²⁹ А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения...*, 384–385.

³⁰ Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, (прев. А. М. Петровић), Међународни центар за православне студије, Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу 2015, 58.

³¹ Н. Милошевић, *Молийвослов: Историјско-шелејурјски...*, 35.

³² Н. Милаш, *Правила Православне цркве са ђумачењима* 2, Нови Сад 1895, 137.

³³ Н. Милошевић, *Молийвослов: Историјско-шелејурјски...*, 20.

освећење мира произилази из практичних и еклисиолошких разлога. Што се тиче саме Свете тајне миропамазања несумњиво је да њу у Православној цркви могу вршити презвитери.³⁴

Најстарији поредак освећења светог мира срећемо у Ареопагитским списима, у делу *О црквеној јерархији*.³⁵ На основу сведочанства, јасно је да је освећење мира почетком петог столећа савршавано од стране епископа на литургији читањем нарочитих молитви, изговараних после постављања мира на Часну трпезу, заклоњеног рипидама на којима су били изобразени серафими, уз појање од стране свих присутних „најсвештенијим гласом свештене песме“.³⁶ У поменутом трактату пише да је састав мира смеша ароматичних и јако миришљавих материја и назива се „миро које дожански најсавршеније делује“.³⁷ Затим аутор списа говори о богослужбеној употреби мира, првенствено у Светој тајни крштења: „Да је и томе, над ким је извршено најсветије свештенодејство богорођења (крштења), обављено помазивање миром да дарује усељење богоначног Духа, док међутим симболички свештено оцртавање крста сматрам да значи то, што је од Њега Самога (Христоса) оно човеколико пренесено ради нашег осветљавања по богоначном Духу уз неизмењивост својстава дожанске природе.“³⁸ Потом и о освећењу Часне трпезе: „Размисли свештеноначално и о томе, да по уставу најсветијих свештенодејстава и осветљавање дожанственог жртвеника произилази кроз свесвештено поливање најсветијим миром.“³⁹

Најстарији текст византијског чина освећења мира срећемо у *Берберинијевом Евхолоију* 336, с краја VIII века. Поред чина освећења мира, у овом *Евхолоију* налази се кратка уводна рубрика у којој се спомиње 12 ароматичних материја које улазе у састав мира.⁴⁰ Само освећење мира вршено је од стране епископа на Велики четвртак. На литургији, приликом преношења дарова на Часну трпезу (Велики вход), презвитери преносе и алавастар са неосвећеним миром који се ставља на Часну трпезу, лево од дискаса. После возгласа „И

³⁴ У Римокатоличкој цркви Свету тајну миропамазања могу да обављају само епископи (*Red potvrde*, Kršćanska sadašnjost: Zagreb 1998, 42).

³⁵ Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, 57.

³⁶ Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, 58.

³⁷ Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, 60.

³⁸ Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, 62.

³⁹ Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, 63.

⁴⁰ „Σκευή του νάρδου. Εἰς τὰς ἰ ξεστία του εἰλαιον κύπεριν, λίτρας α' καὶ ἡμισυ ἴριν. λίτραν α' ράσδον, λίτρας ἡμισυ ἀσπάλαθον, ἡμισυ καὶ τέταρτον. Χρή δε ταῦτα κόπτεσθαι λεπτά, ως ἐπὶ ψηφίου μέτρου, καὶ ἀποβρέχειν εἰς ὕδωρ ὁμοῦ ἡμέρας β' εἰς κάκαβον γανωτόν, καὶ μετὰ τοῦτο εἰσέρχεσθαι το ελαιον εἰς το αὐτό ἀποβρέχεσθαι καὶ ἐψεῖσθαι δι' ὅλης της ἡμέρας. Ἐψησις β'. Αμωμον, λίτραν α' ξυλοκαρυόφυλλοι, οὕγγιας ἡ μυροβάλανοι, οὕγγιας ζ' κάσαμον, οὕγγιας ζ' κασίαν, οὕγγιας ζ' τερεμίνθη, οὕγγιας β' σμύρναν, οὕγγιαν α' βάλασμον καλόν, οὕγγιας β' καὶ ἡμισυ. Ταῦτα ομοίως τοις ἀνω ἀπόβρεχε καὶ εψηφον, ἔκτος της τερεμίνθης καὶ της σμύρνης καὶ του βάλασμου ταῦτα γαρ προεψοῦνται“ (*Евхологий Барберини гр.* 336 [прр. Е. Велковской / С. Паренти, прев. С. Голованова], Омск 2011, 354–355).

да буду милости великога Бога...“;⁴¹ када се затворе двери, архиђакон говори „Пазимо“ и архијереј долази пред Часну трпезу, три пута благосиља миро па чита молитву: „Господе милости...“ (присутна и данас у овом чину), завршавајући је возгласом: „Јер си свет Боже наш“. Даље епископ произноси: „Мир свима“ и, по возгласу архиђакона: „Главе ваше Господу приклоните“, чита молитву: „Теби, Богу свих“ (која такође улази у савремени чин освећења мира). Након „Амин“, отварају се царске двери, ђакон произноси јектенију: „Поменивши све свете...“ и литургија се наставља уобичајеним током.⁴²

На тај начин, кључни елементи савременог последовања освећења мира, које се врши у свим православним помесним црквама, обликовани су већ у VIII веку. Током времена, чин освећења мира попримио је шире размере и празнични карактер, али иако незнатно допуњен, ни у чему није измењен суштински. Сви елементи које је овај чин садржавао у осмом столећу, садржани су и данас. У делу Светог Симеона Солунског *Περί της ιεράς τελετής του αγίου μύρου*⁴³ (XV век), подробно је сачуван чин мироварења и мироосвећења које је вршио цариградски патријарх током Страсне седмице. Поредак који описује Симеон Солунски скоро је идентичан савременом поретку ове службе.

Поредак чина мироварења и освећења мира према Светом Симеону Солунском

На Велику среду константинопољски патријарх са клиром долази на место одређено за мироварење.

Патријарх облачи епитрахил и омофор и произноси возглас којим слави Троједног Бога:

„Царе Небески,

Трисвето, Пресвета Тројице,

Оче наш”,

Возглас: „Јер је Твоје Царство...“

Тропар Педесетнице: „Благословен Јеси Христе Боже наш...“ и остали тропари.

Затим патријарх улива јејел у сасуд за кување.

Патријарх сам пали ватру, када се јејел загреје додају се ароме у јејел који кључа.

Следећег дана на Велики четвртак за време проскомидије, алавастар прекривен покровом се уноси у сасудохранилницу (скевофилакион).

За време литургије на Великом входу, најстарији презвитер износи алавастар са миром.

Када презвитер принесе алавастар олтару, патријарх га узима и поставља на Свету трпезу лево од дискаса.

⁴¹ Евхологий Барберини, 148.

⁴² Евхологий Барберини, 148.

⁴³ PG 155. 237–252

После возгласа „И да буду милости Великога Бога...“, патријарх скида покров са алавастара и три пута благосиља миро.

После трократног благосиљања мира патријарх приклања главу и чита молитву „Господе милости и Оче света...“

Затим возглас: „Јер си Свет Боже наш и у светима обитаваш...“

„Мир свима“

Ђакон говори: „Главе своје Господу приколонимо.“

Патријарх приклања главу и чита молитву „Теби, Богу и свега Цару...“

Затим возглас: „Јер Теби приличи свако поклоњење Оцу и Сину и Светоме Духу, свагда сада и у векове векова.“⁴⁴

Литургија се наставља уобичајеним током.

У XVI и XVII веку чин освећења мира претрпео је само неке измене.⁴⁵ Цариградска патријаршија учинила је посебне напоре у разматрању тада постојећег Последовања Свете тајне мира. Извршена је извесна ревизија. Релевантне Службе објављене су 1890, 1912. и 1960. године.⁴⁶ У Цариградској патријаршији свето миро спрема се отприлике на сваких десет година. Последњи пут је то било 2012.⁴⁷

Последовање освећења мира из грчких евхологија превођено је практично без измена до XVIII века. Превод на словенске језике срећемо већ у XIV веку.⁴⁸ Све до средине XV века Руска црква је свето миро добијала из Цариграда. О томе нам сведочи посланица митрополита Фотија (1408–1431) упућена псковским свештеницима у којој их кори због употребе мира освећеног код римокатолика и упућује их да за Свету тајну миропомазања користе свето миро из Цариграда.⁴⁹ Чин освећења мира, према споменицима из XIV века, био је у складу са грчком праксом XIII века. Током XV и XVI века у појединим рукописима наилазимо на истоветан чин као у *Барберинијевом Евхологију* (VIII век),⁵⁰ али постојао је и нарочити поредак припреме и освећења мира, који се незнатно разликује од данашњег, под именом: *Чин и њоредак, како освећити свети и велико миро*.⁵¹

На Лазареву суботу прикупља се све што је потребно за спремање мира (15 благомирисних вештастава, пећ и катао).

Увече на Цвети (поред пећи и вештастава) служило се свеноћно бденије.

⁴⁴ PG 155, 237–252.

⁴⁵ С. А. Ванюков, *Освящение мира*, <http://www.mepar.ru/>

⁴⁶ Ecumenical Patriarchate, *Holy Myrrh in...*, 5–6.

⁴⁷ *Миро*, <https://drevo-info.ru/>, 01.3.2017.

⁴⁸ А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения...*, 392.

⁴⁹ Т. Стевановић, *Додајлак њознавању Цркве или обредословљу*, Београд 1908, 69.

⁵⁰ А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения...*, 392.

⁵¹ В. Прилуцкий, *Частное богослужение в Русской Церкви в XVI первой половине XVII в.*, Киев 1912, 124–131.

На Велики понедељак ујутру архијереј долази на место мироварења и почиње чинодејство.

После предначинатељних молитава и педесетог псалма, певан је канон Богородици „Многима напастима опседнути“ са ирмосом „Прешавши воду“.

После канона паљена је пећ а вештаства су сипана у котао, затим су читане молитве на Педесетницу „Владико Сведржитељу, Боже Оче и Господе милости“, „Боже велики и вечни, Свети и човекољубиви“.

Затим сједални, прокимен, апостол и јеванђеље Педесетнице.

Затим јектенија која се чита на вечерњој Педесетнице, по јектенији отпуст.

На Велики уторак, архијереј почиње чинодејство на исти начин, с тим што се пева канон Св. Јовану Крститељу, после канона се читају молитве великог освећења воде на Богојављење, при чему у молитви „Велики си Господе“ уместо речи „вода“, изговара се реч „миро“: „Ти сам човекољубиви Царе, дођи доласком свесветога Духа и освети миро ово...“, „Ти и сада Владико освети миро ово Духом твојим светим...“

Затим молитва главоприклоњења из чина богојављенског освећења „Приклони Господе ухо твоје...“, затим сједелни, апостол, јеванђеље, јектеније из чина богојављенског освећења воде. Отпуст.

На Велику среду над котлом се поје канон из чина јелеосвећења и ирмос „Мора Црвеног пучину...“, с тим што се у тропарима овог канона речи „масло“ и „јелеј“ замењују речју „миро“.

После канона архијереј чита молитве „Господе, милошћу и добротом Твојом исцели...“, „Владико сведржитељу свети, Царе славе...“, „Владико Господе Исусе Христе, лекару душа и тела“. Затим сједален, прокимен, апостол, јеванђеље, прво по реду из поретка Јелеосвећења. Затим отпуст.

На Велики четвртак, пре литургије одлази се до места где је миро варено и уз појање „Свети Боже“ сасуди са миром се уносе у храм и постављају са леве стране часне трпезе и одмах потом се долива од старог мира колико је остало.

На Великом входу сасуди са миром се постављају на трпезу заједно са даровима. По возгласу „И да буду милости Великога Бога“ архијереј три пута благосиља миро и чита две молитве за освећење мира:

„Господе милостиви и Оче света“ и „Теби Богу свега и цару“.

Затим јектенија „Поменувши све свете...“

Литургија се наставља уобичајеним током.⁵²

После литургије миро се оставља у сасудохранилницу.

У првим штампаним издањима Требника (Молдовлахија — 1534, Стрјатински Требник — 1606, Велики Московски Требник — 1651/1652) чин освећења мира у сагласности је са грчком праксом израженом у *Берберинијевом Евхолоију* 336.⁵³ Године 1683, по наредби патријарха Јоакима, са грчког језика је преведен

⁵² В. Прилуцкий, *Частное богослужение...*, Киев 1912, 124–131.

⁵³ А. И. Алмазов, *История чинопоследований Крещения...*, 392.

чин освећења мира од Светог Симеона Солунског, први пут штампан 1767, и отада се корисити у Руској цркви.⁵⁴ Ово је у ствари чин који искључиво налазимо код Светог Симеона Солунског, за који је карактеристично кување мира, а са чиме се не сусрећемо у другим грчким чиновима.⁵⁵ Једина разлика је у томе што код Руса, за разлику од Светог Симеона Солунског, и кување и освећење мира чине једну целину — „чин мироварениа“.⁵⁶ У грчким књигама у којима је изложен чин освећења мира не налазимо поступак кувања, док га, са друге стране, срећемо код Светог Симеона Солунског.⁵⁷

Први опис спремања светог мира код Руса забележен је 1631. Године 1675, Сабор у Москви забранио је, ради једнообразности у обреду, епархијским архијерејима да самостално припремају свето миро. Том приликом одлучено је да се у Москви спрема свето миро за целу Руску цркву, одакле би се бесплатно слало архијерејима.⁵⁸ У Руској цркви свето миро освећује се на сваке три до четири године. Последње освећење било је 2013.⁵⁹

Свето миро припрема се тако што се уље и бело вино мешају и варе са разним смолама, мирисавим цвећем, травама и корењем.⁶⁰ Број потребних материја није свуда ни увек исти и условљен је биодиверзитетом територије сваке помесне цркве.⁶¹ У званичном регистру Цариградске патријашаје наводи се 57 материја које се користе за справљање светог мира.⁶² У Руској цркви не постоји такав списак. Године 1671. као и 1681. кориштена су 53 елемента, 1691. године: 55, а 1894: 50. У савремено доба у Руској православној цркви за спремање светог мира користи се око 40 различитих супстанци.⁶³

3. МИРОВАРЕЊЕ И ОСВЕЋЕЊЕ МИРА У СПЦ

Српска црква задобила је самосталност 1219. године када је постала архиепископија, а Свети Сава добио титулу архиепископа. На основу релевантне теолошке и историографске литературе на српском језику, немамо податке

⁵⁴ С. А. Ванюков, *Освящение мира*.

⁵⁵ У јужноруској традицији XVII века није био присутан засебан молитвени чин за кување светог мира (В. Прилуцкий, *Частное богослужение...*, Киев 1912, стр. 132).

⁵⁶ А. Трепачко, *Мироварение (историко-литургический очерк)*, <https://azbyka.ru/>, 01.3.2017.

⁵⁷ Л. Мирковић, *Православна лийурџика...*, 55–56.

⁵⁸ А. Трепачко, *Мироварение...*

⁵⁹ *Миро*, <https://drevo-info.ru/>

⁶⁰ Само бело вино не улази у састав светог мира, већ се употребљава да за време варења свето миро не би кипило или да се уља и друге ствари не би исушиле.

⁶¹ Многобројност и разноврсност мирисавих материја које свето миро садржи, симболишу изобиље и разноврсност благодатних дарова Светог Духа који се приликом свете тајне миропомазања дају крштеноме (В. Бранковић, *Св. Миро — мировање и освећење*, у: Гласник СПЦ 8–9 (1940), 304).

⁶² Ecumenical Patriarchate, *Holy Myrrh in...*, 5.

⁶³ *Мироварение и освящение мира*, <http://www.pravoslavie.by>, 01.3.2017.

о томе да ли је Српска црква сама спремила миро. Према тврдњи Теофила Стефановића највероватније је допремано из Цариграда.⁶⁴ Тек у новијој историји (у последња два века) наилазимо на доступне писане трагове о освећењу мира и проблематици везаној за ову тајну.

Митрополија београдска је до васпостављања Пећке патријаршије 1920, свето миро добијала из Цариграда, уз новчану надокнаду од 5000 динара по суду од 25L.⁶⁵ У Карловачкој митрополији, на основу дозволе пећког патријарха Калиника од 01. 5. 1710, свето миро се спремао и освећивало у Сремским Карловцима, одакле се потом слало у друге епархије. Данас у СПЦ, на основу *Уредбе о свейом Архијерејском Сабору и Свейом Архијерејском Синоду љравославне цркве* (члан 29, тачка д) од 24. 12. 1921, патријарх освећује свето миро за целу СПЦ. Оно се кува и освећује или у Београду у патријаршијској капели или у Сремским Карловцима у ђаконику Саборног храма Светог Николаја.⁶⁶ После Првог светског рата, од уједињења Српске цркве и уздизања СПЦ на степен патријаршије, свето миро је освећивано више пута: 1922, 1924, 1927, 1931, 1940,⁶⁷ 1960⁶⁸, 1967⁶⁹ и 2004. године. Припреме за спремање светог мира у СПЦ су у надлежности Светог Архијерејског Сабора, о чему се доноси одлука на заседању овог тела. Освећено свето миро чува се у патријаршији; патријарх га раздаје епископима, а овај свештеницима, о чему се води строга евиденција.⁷⁰ Устав СПЦ одређује право патријарху да освећује миро на подручју целе Српске православне цркве (члан 55, тачка 5). Српска православна црква данас за мировареније користи 28 елемената (вештастава), а то су: sandarac gummi, myrrhae, mastichis electissimi, styracis liquidi calamiae, benzoe, herbae ocymi basilica, flores rosarum, radix zingiberis, radix galgangea, balsamum stiracis liquidi, oleum nucis moschatae presume, oleum terebintae venetae, balsamum peruvianum, oleum ligni sassafrassi, oleum canamoni ceylon, oleum cariophili (karkophili), oleum ligni rhodii (rosae), oleum cedri, oleum cassia florum, oleum cardamoni, oleum aurantiae corticum, oleum lavandule opimea, oleum juniper baccarum, oleum anthos rosmarini, oleum bergamotae, oleum majoranae, oleum nucis moschatae destilatatum, oleum rosarum.⁷¹

Школско богословље заступа став да аутономна црква нема право да сама освећује миро, већ га добија од аутокефалне цркве под чијом се јурисдикцијом

⁶⁴ Т. Стевановић, *Додајџак љознавању Цркве*, 69.

⁶⁵ Иако су имале право да саме спремају свето миро, покрајинске цркве у Србији и Црној Гори нису то чиниле јер је процес трајао дуго и био веома скуп. Црква у Црној Гори свето миро је набављала из Русије (Л. Богдановић, *Свейо миро*, Српски Сион 36 (1894), 561).

⁶⁶ Л. Мирковић, *Православна лиџуриџка...*, 56.

⁶⁷ В. Бранковић, *Св. Миро*, 306.

⁶⁸ *Спремање и освећење св. мира*, Гласник СПЦ (1960), 244.

⁶⁹ *Мироварење*, Гласник СПЦ (1967), 114.

⁷⁰ Д. Перић, *Црквено љраво*, Београд 1997, 127.

⁷¹ *Сџисак вешџасџава (мириса, љрава, уља) за Мироварење 2004. љод*, Свети Архијерејски Синод СПЦ, 247 / зап. 175, (20. фебруар 2004), Београд.

налази.⁷² Поставља се питање да ли је са становишта канонског предања овај став валидан? Током турског ропства освећење мира ће, из финансијских и техничких разлога, постати привилегија цариградског патријарха, а потом и других поглавара у помесним црквама. У међувремену Цариград ће свесно настојати да овој пракси да правни норматив, што ће довести до спорова са неким помесним црквама. Поједине помесне цркве приликом добијања аутокефалије, условљене су примањем светог мира из Цариграда (грчка, пољска, албанска). Приликом захтева за аутокефалијом Румунска црква је одбила овакво условљавање, оправдано се позивајући на канонско предање које им дозвољава да самостално спремају свето миро. Цариградски патријарх Јоаким III (1878–1884) протумачио је такав поступак као прекид јединства са Цариградом. Синод Румунске цркве указао му је да је Миропомазање тајна и да је црква дужна да користи сва средства потребна за извршење светих тајни. Уколико би они та средства тражили од других цркви, то би значило да не владају пуноћом светотајинског живота и због тога сматрају да је освећење мира саставни атрибут сваке помесне цркве. На срећу, овај спор се завршио 1885. добијањем аутокефалије са правом освећења светог мира. За разлику од Цариграда, Москви су таква условљавања била страна.⁷³

Иако не спори каноничност права сваког епископа на освећење мира, Цариградска патријаршија у једном од својих званичних докумената о светом миру,⁷⁴ наводи три разлога који оправдавају савремену праксу о којој је реч. Први разлог је немогућност да сваки епископ набави елементе неопходне за припрему светог мира и уопште компликована процедура спремања светог мира. Други разлог је положај првог епископа помесне цркве. Трећи разлог је историјска улога Цариградске катедре као прве на Истоку. Због тога се сматра пожељним да свето миро за целу цркву освештава цариградски патријарх, као знак опипљиве и видљиве везе међу различитим патријаршијама и аутокефалним црквама. Практику кувања и освећења мира, на основу мишљења професора Ненада Милошевића, требало би повратити у надлежност и обавезу сваког епископа појединачно. Компромисно решење између званичне и канонске праксе могло би бити да се миро кува у великим црквеним центрима, због скупоће потребних материјала и компликованог процеса припреме, одакле би се раздавало епископима који ће га освећивати у својим епархијама на Велики четвртак.⁷⁵ Полазећи од тврдње Илије Пацовоса да право припреме и освећења мира несумњиво припада сваком епископу, могли бисмо закључити да је питање освећења мира потпуно ирелевантно за проблематику аутономије и аутокефалије, посебно када у виду

⁷² Б. Цисарж, *Црквено љраво 1*, Београд 1970, 125.

⁷³ *Миро*, <https://drevo-info.ru/>

⁷⁴ Ecumenical Patriarchate, *Hoły Myrrh in...*, стр. 8–9.

⁷⁵ Н. Милошевић, *Молийвослов: Историјско-шелеиурјиски...*, стр. 20.

имамо чињеницу да су црквена аутокефалија и аутономија у суштине административне категорије.⁷⁶

4. ВЛАДАЈУЋЕ ПОСЛЕДОВАЊЕ МИРОВАРЕЊА И ОСВЕЋЕЊА МИРА

У овом поглављу изложићемо сам чин припремања и освећења мира који се користи у нашој помесној цркви. Важно је напоменути да је овај чин у готово потпуној сагласности са поступцима које користе остале помесне православне цркве за освећење светог мира.

Током Страсне седмице врши се мироварење (кување мира). На Велики понедељак ујутро, долази патријарх са вишим и нижим свештенством на место спремљено за кување мира и врши освећење воде. На „Бог Господ: тропар Педесетнице — Слава и ниње — тропар Успења Пресвете Богородице“, патријарх чита молитву: „Господе Исусе Христе“,⁷⁷ у којој моли Бога да му помогне да сврши ово дело. Након отпуста патријарх светом водом кропи материјал за свето миро и пали ватру. Надаље презвитери, по чредама, читају свето јеванђеље. Исто тако, ђакони мешају уље и вино у котловима. На Велику среду у ову смесу стављају се разни аромати.⁷⁸ Затим се миро сипа у алавастр⁷⁹ где стоји до сутрадан.

Чин освећења мира врши се на Велики четвртак. Пред почетак литургије патријарх предводи вход до места где се налазе сасуди са миром. Раздаје напуњене сасуде презвитерима, као и алавастар са већ освећеним миром, а испред иду ђакони са кадионицама, свећама и рипидама, уз звоњаву звона. За време входа поје се тропар: „Благословен јеси“.⁸⁰ У цркви се сасуди са светим миром постављају око жртвеника где се такође смешта и алавастар са претходно освећеним миром. Затим се служе часови а потом долази литургија. На великом входу протојереј носи пред светим даровима алавастар са раније освећеним миром, остали свештеници носе сасуде са миром, док напред иду ђакони са рипидама, свећама и кадионицама. Када дођу ка Светим дверима, патријарх прво узима од протојереја алавастар с миром и поставља га на Часну трпезу; затим сви улазе у олтар по обичају. Сасуди с миром постављају

⁷⁶ Постојање бројних локалних цркава које се самостално управљају као аутокефалне или аутономне цркве, тиче се само спољне организације. Ова чињеница није препрека унутрашњем духовном јединству цркве. Такво јединство свој израз налази у : а) заједничком исповедању вере у пуноћу Тела Цркве; б) учешћу у истим светим тајнама (тако право освећења мира има сваки епископ, без обзира да ли припада аутокефалној или аутономној цркви, прим. аут.) и в) потчињености истим законима и црквеним одлукама (И. Пацавос, *Јединство и аутокефалија: реалности или илузија*, у: Г. Гајић (прр), *Из ризнице богословља, Требиње — Никшић 2003*, 343–344).

⁷⁷ В. Бранковић, *Св. Мир*, 304–306.

⁷⁸ *Спремање и освећење св. мира*, 244–247.

⁷⁹ Алавастар је округло суд без ручке са уским грлом (уп. Мк 14, 3; Лк 7, 37).

⁸⁰ В. Бранковић, *Св. Мир*, 304–306.

се по ивицама Часне трпезе. Када патријарх возгласи: „И да буду милости“, врши се само освећење мира, са отвореним Царским дверима, као што је то случај и приликом освећења дарова. Патријарх отвара сваки сасуд са новоспремљеним миром, благосиља га трипут, говорећи: „У име Оца, и Сина, и Светога Духа. Амин“. Протођакон изговара: „Пазимо“, други ђакон: „Господу се помолимо“, а сви у олтару певају: „Господе помилуј“. Патријарх наглас чита молитву: „Господе милости и оче светова“, у којој призива Светог Духа на миро, да га Господ учини помазањем духовним, ризницом живота, освећењем душе и тела, јелејем радовања.⁸¹ После ове молитве патријарх говори: „Мир свима“, ђакон каже: „Главе...приклоните“, а патријарх у себи чита молитву: „Теби Богу свих и цару“ у којој благодари Господу што му је даровао да буде служитељ ове тајне. Затим патријарх трипут благосиља све судове са миром и поклапа их, а ђакон изговара: „Поменувши све свете“. Литургија потом тече устаљеним током.⁸² После литургије протопрезвитер са презвитерима односи миро у сасудохранилницу, уз појање 104. псалма.⁸³ После литургије поставља се свето миро на једно одређено место где се чува и одакле се, према наређењу епископа, митрополита или патријарха, дели епархијским архијерејима да га они разделе презвитерима на парохије.⁸⁴

ЗАКЉУЧАК

У завршном осврту неопходно је да још једном нагласимо посебан значај последовања мировањења и освећења мира јер они у саодносу са Светим тајнама миропомазања и освећења храма стоје у вези са Евхаристијом као центром литургијског живота. Свето миро, разливајући се из једног благодатног извора за целу цркву, саопштава сваком хришћанину залог спасења у једном Господу Исусу Христу. Дар Духа Светога, који се даје у Светој тајни миропомазања, пројављује се као лична Педесетница свакога који је примио Свето крштење. Овај дар, који се саопштава кроз помазање светим миром, дели се у изобиљу и безгранично (Јн 3, 34). Свето уље помазања, којим се благодатни дарови саопштавају, префињеношћу и разноврсношћу материјала од којих се приправља, симболише разноврсност благодатних дарова. Право епископа, као предстојатеља једне помесне (локалне) цркве, да на Велики четвртак врши освећење ове благодатне твари, доводи га у везу са Светом тајном иницијације (Крштење и Миропомазање) коју данас углавном врше презвитери. У вези са тим, ограничење права припремања светог мира на предстојатеље аутокефалних

⁸¹ Л. Мирковић, *Православна литургија...*, 56–58.

⁸² Л. Мирковић, *Православна литургија...*, 56–58.

⁸³ Ecumenical Patriarchate, *Holy Myrrh in...*, 36.

⁸⁴ В. Бранковић, *Св. Миро*, 304–306.

цркава, наводи на дубоко промишљање и подробније истраживање у правцу проналаска утемељења у канонском предању и литургијском животу цркве. Свако сабрање под епископом је црква у својој пуноћи и представља икону будућег царства Божијег које долази на крају историје и времена, независно од хијерархијског положаја епископа, односно помесне цркве којом председава. До тада, што се тиче наше помесне цркве, право да освећује свето миро припада патријарху као врховном поглавару Српске православне цркве што је загарантовано и дефинисано Уставом СПЦ (члан 55, тачка 5).

THE OFFICE OF THE SANCTIFICATION OF THE HOLY MYRRH IN THE ORTHODOX CHURCH

MIRKO VASILIC
Faculty of Orthodox Theology
University of Belgrade
vmirko92@gmail.com

Summary: In this study it is written about the importance of the usage of the Holy Myrrh in the Orthodox Church. The author presents testimonies of the saint Fathers and teachers of the Church about using the Holy Myrrh in Misteries, especially in the celebration of the Sacrament of Holy Chrism (Confirmation). It is also written about the historical development of the Preparation of the Holy Myrrh and Sanctification of the Holy Myrrh from the earliest written testimonies until today, based on liturgical and canonical sources. Further on, it is discussed about who has a right to sanctify the Holy Myrrh on Thursday of Passion Week: is the a right of archbishop of an autocephalous Church or of an autonomous Church or a right of every bishop to sanctify the Holy Myrrh and use it in his own church. At the end of this study, it is written about modern act of Preparation and Sanctification of the Holy Myrrh with a list of ingredients which are used by our local Church. The point of this study is to show the theological importance of this sacred mistery and its canonical and liturgical perspective. ► *Key words:* the Holy Myrrh, Confirmation, Preparation of the Holy Myrrh, Thursday of Passion Week, bishop, Sanctification of the Holy Myrrh.